

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут лісового
і садово-паркового господарства
Кафедра відтворення лісів та лісових меліорацій

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ ТА ЛІСОВА МЕЛІОРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИТОКИ, СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ АНТРОПОЦЕНУ

(присвячена 100-річчю кафедри відтворення лісів
та лісових меліорацій)

6-8 листопада 2019 р.

м. Київ, Україна

РЕЗУЛЬТАТИ ГІБРИДИЗАЦІЇ *PINUS STROBUS* L. НА ХАРКІВЩИНІ

Л.І. Терещенко, кандидат сільськогосподарських наук,
УкрНДЛГА, м. Харків, Україна

За різними джерелами у світі існує від 105 до 124 видів роду *Pinus*, які поширені переважно в холодному і помірному кліматі Північної півкулі. Сосни штучно вирощують у більшості помірних і субтропічних регіонів світу задля отримання деревини та як декоративні рослини в парках і садах.

Природні міжвидові гібриди у родині *Pinus* трапляються нерідко, особливо серед 5-хвойних сосен (Critchfield, 1975; Dungey, 2001). Вивчення таких рослин розкриває еволюційне значення, філогенетичні зв'язки та адаптивний потенціал гібридів. Штучна гібридизація сприяє отриманню нових форм деревних рослин, які відрізняються від батьківських морфологією, розмірами, насінневою продуктивністю, якістю, стійкістю. Перші публікації щодо штучно отриманих міжвидових гібридів роду *Pinus* з'явилися у 60-их роках ХХ століття (Duffield, 1952; Little, Righter, 1967). Зведені за основи різних переліків відомості щодо існуючих міжвидових гібридів роду надали й українські вчені (Харачко, Лісовий, Жила, 2011).

Перші роботи з міжвидової гібридизації сосен розпочаті в УкрНДЛГА в 1976 році, під керівництвом П.І. Молоткова. За 1976–80 рр. було виконано 153 варіанта схрещувань, отримано сіянці лише в двох варіантах; це підтвердило, що гібридизація сосен здійснюється важко. Вдалим виявився варіант *Pinus murrayana* Balf. × *Pinus banksiana* Lamb.). У 1981 – 1985 рр. аспірантом В. О. Ільїним було здійснено 261 варіант схрещування, лише в 34 випадках результат був позитивним (Молотков, Ільїн, 1983; 1985). Серед вдалих гібридів підроду *Strobus* на окрему увагу заслуговують два : гібрид сосни Веймутової з гімалайською сосною (*Pinus strobus* L. × *Pinus wallichiana* A.B.Jacks. (= *P. griffithii* McClell.)) та сосни Веймутової з сосною Веймутовою мексиканською (*Pinus strobus* L. × *Pinus ayacahuite* var. *veitchii* (Roehl.) Shaw. (= *Pinus strobiformis* subsp. *veitchii* (Roehl) Frankis)).

Зазначені гібриди отримано у 1981 році на першому в країні пінетумі щеплених видів 1972 року створення (Зміївський лісгосп,

Харківська область). Пилок для запилення отримано з парку «Дендрарій» м. Сочи Краснодарського краю. Гібридне насіння висіяно у поліетиленові контейнери, навесні 1984 р. сіянці перенесені з контейнерів в теплицю Данилівського дослідного лісгоспу. В дендрарій УкрНДЛГА рослини висаджені у 1986 р.

Від схрещування сосни Веймутової з гімалайською було отримано 25 виповнених насінин (5 насінин/шишка) та вирощено 18 однорічних сіянців. Від схрещування с. Веймутової та Веймутової мексиканської отримано 20 виповнених насінин (7 насінин/шишка) та вирощено 16 однорічних сіянців. Різниця у висоті між сіянцями гібридів не було виявлено, вони росли на рівні материнського виду (Ільїн, 1985). Через низку чинників у 1990 р. залишилося по 2 рослини кожного гібриду. У 8 років їхня висота перевищила 1,3 м.

За результатами обстеження у віці 35 років (2018 р.) одна рослина гібриду с. Веймутова × с. гімалайська мала 2 стовбури та була кронувана, інша за ростом та якістю отримала II селекційну категорію. Деревя гібриду с. Веймутова × с. мексиканська вирізнялися рівними стовбурами, хоча під час бурелому 2017 р. верхівка одного з них була зламана. Стан гібридних рослин визнано кращим, ніж стан сосни Веймутової, де він задовільний через значну смолотечу на стовбурі. Взята в якості контролю сосна звичайна, попри добрий ріст та стан, має гіршу якість стовбурів (табл.).

Характеристика видів та гібридів у 35-річному віці

Назви видів та гібридів	Середня		Прямизна стовбура, бали	Стан, бали
	висота, м	діаметр, см		
<i>Pinus sylvestris</i> L.	16,6	21,6	3	2
<i>P. strobus</i> L.	11,1	29,9	1	3
<i>P. strobus</i> L. × <i>P. ayacahuite</i> var. <i>veitchii</i> (Roetzl.) Shaw.	15,5	33,4	1	2
<i>P. strobus</i> L. × <i>P. wallichiana</i> A.B.Jacks.	13,6	28,7	2	2

Для Лівобережного Лісостепу В.О. Ільїн (1985) визнав як перспективний вид сосну Веймутову (I група), а сосну гімалайську – як малоперспективний (IV група). Результати нашого дослідження свідчать, що отримані штучні гібриди є перспективнішими за батьківські види, насамперед, за стійкістю. Їхні переваги за ростом потребують перевірки у дослідних культурах.